

ΑΗ-ΣΤΡΑΤΗΣ

ΚΙ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ

ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ!

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΑΝΝΑ Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Σπάνιο πράγμα, αν όχι απίθανο, ένας άγιος να γίνεται συνώνυμο μιας σωρευτικής τραγικής μνήμης... Μπορεί το βίος ενός αγίου να συνυφαίνεται με διώξεις, οδύνες και μαρτύρια, αλλά όχι κοινωνικές ή πολιτικές. Μα ηθικές και θεολογικές -στο επίπεδο της ατομικής συνείδησης- διώξεις και μαρτύρια...

Ωστόσο ετούτος ο άγιος, ένας άγιος του 9^{ου} μετά Χριστόν αιώνα, καθιερωμένος από το ορθόδοξο αγιολόγιο, έγινε καθολικό, με την απόλυτη έννοια: πολιτικό, μαρτύριο και κατακραυγή.

Από την άλλη μεριά, ελάχιστοι μέχρι τώρα, είδαν τον τόπο που περικλείνει αυτό το μαρτυρικό νησί, ως υλικό απολειφάδι, σαρκωμένο και ποιημένο από βράχια, δέντρα, ανθρώπους και αμμουδιές.

Ο Αη-Στράτης είναι νησί πανώριο, ιστορικό και ψηλαφήσιμο, από μνήμες, διαδρομές και κρυφές μαγικές γωνιές.

Πράγματι το νησί έχει μια πελώρια ιστορική μνήμη, που αρχίζει να χαράζει στα χρόνια του Ομήρου και να σβήνει φθίνοντας στην εποχή του ακαταστάλλαχτου πολιτικού μίσους.

Από τότε που ο Φιλοκτίτης έγινε θύμα ενός φιδιού και τουμπάνιασε το πόδι του, με συνέπεια να γίνει γνωστό στα ομηρικά χρόνια το νησί («Φιλοκτίτης», Σοφοκλή), ως τις δραματικές μέρες μας που ο Εγκέλαδος από τη μια (1968) κι ο Μεταξάς από την άλλη, φρόντισαν να διαιωνισθεί η φήμη του ως τόπου εξορίας, ο Αη-Στράτης αγωνίστηκε να βγάλει την προβιά του «αλλοτριωμένου» και να ντυθεί την καθαρή «ψυχή» του αγνού και πανέμορφου αιγαιοπελαγίτικου νησιού.

Σε κανένα άλλο ελληνικό νησί οι μνήμες δεν χορεύουν τόσο παράδοξα και αντιφατικά. Ο Φιλοκτίτης που έμεινε αναγκαστικά στο νησί ύστερα από το δήγμα του φιδιού (συμφωνούν οι περισσότεροι διαχρονικοί ιστορικοί), η βύθιση κι ο καταποντισμός του νησιού (πάλαι ποτέ Χρυσή) κι η ανάδυση των «Νέων» (με τη μορφή πλοίων) κι ακόμη η αρχαία εμφάνιση του ονόματος «Αλόνησος» κι η ισοπεδωτική πειρατία, μέχρι που εξώκειλε εδωνά ο ονοματοδότης του νησιού, ο Άγιος Ευστράτιος, γύρω στο 850 μ.Χ σηματοδοτούν μια πορεία, λίγο-πολύ αναμενόμενη και ιστορική, με τη στεγνή έννοια του όρου.

Από κει και πέρα ο Αη-Στράτης εγκαταλείπεται, ερημώνει, για να ξαναεποικιστεί από μικρασιάτες της Αιολίδας που φέρνουν μαζί τους τον «ιωνικό» αρχιτεκτονικό ρυθμό χτίζοντας τα σπίτια τους με σαχνισιά, περίεργα ανατολίτικα μαλακόνια και φουρούσια, που τελικά θα γίνουν βορά του τρομαχτικού σεισμού, το **Φλεβάρη του 1968**.

Στην απομόνωση του νησιού (από την ελληνική Πολιτεία) συνεργεί κι ένας «Ιδιώνυμος» νόμος του 1929 (του Βενιζέλου, παρακαλώ) που εγκαθιστά λίγους, είναι αλήθεια, εξόριστους κι εκτοπισμένους, εδώ χάμου, ως το νησί να είναι λεπρό κι ακατοίκτητο. Βρίσκει την ευκαιρία ανοιχτή κι ο Μεταξάς κι εμπλουτίζει το νησί με εκατοντάδες ανεπιθύμητους πολίτες, που το μόνο τους έγκλημα ήταν το χρώμα των ιδεών τους...

Για να φτάσουμε στα χρόνια του πολιτικού και κοινωνικού μίσους, από το 1947 ως το 1963, τότε που οι αλλεπάλληλες «δημοκρατικές» κυβερνήσεις εγκατάσπειραν εδώ χιλιάδες διανοούμενους και πολιτικούς, με την αυστηρή εντολή στη Χωροφυλακή να τους κρατάει μακριά από τους δύστυχους Αγιοστρατίτες.

Γραφικό στενάκι με σκαλοπάτια, που ανηφορίζει απ' το λιμάνι.

Πώς όμως να μείνει μακριά από το λαό ο **Γιάννης Ρίτσος**, ο **Μάνος Κατράκης**, ο **Μενέλαος Λουντέμης**, ο **Τίτος Πατρίκιος**, ο **Νίκος Καρούζος** ή ο πρωϊκός **Κώστας Γαβριηλίδης** που πέθανε εδώ, για να γίνει ο θάνατός του ποίηση των μεγάλων της εκτοπισμένης Ιδέας;

Έπρεπε να «οραματιστεί» ο **Κωνσταντίνος Καραμανλής** την είσοδο της χώρας μας στην ΕΟΚ, για να λάβει το μήνυμα πως οφείλει να κλείσει αυτή την ντροπή της δημοκρατικής χώρας...

Το 2002, που γινόντουσαν βδομαδιάτικα δρομολόγια από το Βόλο για τον Αη-Στράτη, δεν έχασα την ευκαιρία και πέρασα την μπουκαπόρτα του «Αλκαίου», με τη μοτοσυκλέτα μου! Τη «μηχανή» μου δεν την πήρα για να διαδρομήσω το νησί, αφού έτσι κι αλλιώς κανείς από τους επισκέπτες του μέχρι τότε δεν ήξερε αν υπάρχουν δρόμοι στον Αη-Στράτη, αλλά για

να μεταφέρω τα λιγοστά μου υπάρχοντα με ασφάλεια, δίχως το αίσθημα του σκορπίσματος και της πιθανής απώλειας. Έδεσα λοιπόν τα σύνεργα για την πεζοπορία και το ψαρντούφεκο, στη σχάρα της μηχανής και μπουκάρησα στο πρυμίο βάθρο του Αλκαίου, δένοντάς τη από τους σιδερένιους κρίκους.

Ύστερα βγήκα στον αέρα, με το ελάχιστο φύσημα να με σπρώχνει σε μιαν αδημονία κι ένα σφίξιμο στην καρδιά, διαφορετικό από τα τόσα που μου προέκυψαν στα χρόνια της νησιώτικης περιπέτειας.

Είχα κλείσει κι ένα δωματάκι στο νησί, κι έτσι από τις δύο η ώρα που μπήκα, βγήκα στο νησί στις δέκα περίπου το βράδι.

Πρώτα όμως έγινα κοινωνός ενός από τα ωραιότερα δειλινά που έχουν αντικρίσει τα μάτια μου σε ολόκληρη τη μακροχρόνια περιδιάβασή μου στο αρχιπέλαγο του Αιγαίου: Ένα δειλινό που χρωμάτιζε με διάστιχτες

Απέναντι: Ένα τμήμα από το λιμάνι του Αη-Στράτη. Κάτω: Ψαράδες διορθώνουν τα δίχτυα τους. Ο Αη-Στράτης συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πλουσιότερους ψαρότοπους του Αιγαίου.

Θεαματική παραλία ανάμεσα στους διαδοχικούς
κολπίσκους της βόρειας ακτογραμμής.

Κορυφή: Μεγάλες εκτάσεις του Απ-Στράτη είναι γυμνές, με διάσπαρτα μόνο δέντρα βαλανιδιάς. Επάνω: Αίγες σε ανταγωνισμό και αγελάδες σε σχέσεις στοργής. Το πιο αγαθό του βλέμμα μας χαρίζει ο γαϊδουράκος.

αποχρώσεις του μενεξέ τα σποραδονήσια μας. Ειδικότερα η στιβαρή και πανώρια κοψιά του Πιπεριού και ο πανύψηλος όγκος των Γιούρων θα μου μείνουν αξέχαστες και βαθιά χαραγμένες στη μνήμη. Ωστόσο...

Άλλος ήταν ο προγραμματισμός του ταξιδιού κι άλλη περιπέτεια μου προέκυψε... Αισθητική και φυσιολατρική.

Η επίσκεψη και το ταξίδι μου ήθελαν, λέει, ν' ανιχνεύσουν τον τόπο του μαρτυρίου, να ανασύρουν συναισθήματα και να ψαρέψουν όσους απέμειναν στη ζωή, απ' τη δεκαετία του '50, για να μάθω από πρώτο χέρι το τι και το πώς, στον Αη-Στράτη...

Η πρώτη -και τελευταία- εικόνα του Αη-Στράτη είναι τυπωμένη άπειρες φορές στους χάρτες και τα αφιερώματα των νησιών μας. Τρία σημαντικά σπίτια με σαχνισιά, που αποτελούν και την πάγια πρόσοψη του νησιού στις κυκλοφορούσες φωτοεικόνες. Τίποτ' άλλο. Α! έχει μείνει κι ένα σχολείο, (Μαράσλειο, παρακαλώ) μα κι ένα τσίγκινο κατασκεύασμα στην κορυφή του λόχου από το στρατόπεδο συγκέντρωσης. Τα υπόλοιπα χτίσματα είναι προ-κατ σε πρόχειρα δοσμένες, άθλιες και αντιαισθητικές, κατοικίες. Δυο-τρία πεύκα δίνουν ένα ψεύτικο στίγμα πλατείας κι από κει και πέρα δεν

υπάρχει νησί...

Στο τέρμα της δεξιάς όψης του κατοικημένου χωριού απλώνεται και μια υπέροχη παραλία, η «Σαχάρα», μια όαση ομορφιάς και πρόκλησης, στην οποία οδεύουν οι ντόπιοι για κολύμπι. Όμως!

Όμως ο Αη-Στράτης, πέρα από το στρατόπεδο και τα καινούργια τσιμεντένια χαμόσπιτα, έχει βάθος και ουσία... Ένα μεγάλο «βάθος» και μια πληθωρική «ουσία»...

Που ξεκινάει από το τέρμα του δρόμου μετά το στρατόπεδο κι ανεβαίνει τον κακοτράχαλο ανήφορο.

Δοκίμασα να τρυπώσω με τη «μπαχή» μου σε αυτόν τον άψαχτο παράδεισο του Αη-Στράτη.

Ένας χωματόδρομος ανηφόριζε με ήπια κλίση σε μια διαφανόμενη χαραδρούλα. Ύστερα εγκατέλειπε πίσω του όλα τα νωθρά κι ασυμβίβαστα τερτίπια του μπαίνοντας, με ορμητική διάθεση σε ένα απροσδόκητο, παρατεταμένο κι ανέλπιστο θέαμα ενός μοναδικού δάσους χαμηλής (ποώδους) βελανιδιάς, που θεωρείται ενδημικό και ιδιαίτερα σημαντικό για τη χλωρίδα και το είδος του σε όλη την Ευρώπη.

Παράλληλα ένας δεύτερος χωματόδρομος, χορταριασμένος, με διπλή ροδιά χαραγμένη

Τρυγόνι, σπίνος, πανέμορφο κίτρινο μικροπούλι και καρπός βαλανιδιάς. Εκτός από τις ερημικές και υπέροχες αμμουδιές, οι περίπατοι στην ενδοχώρα του Αη-Στράτη μπορούν ν' αποκαλύψουν στα μάτια μας γλυκύτατα ταπεινά πλάσματα, που ομορφαίνουν με την παρουσία τους πολλά σημεία του νησιού.

στην πορεία του έφευγε προς τα ανατολικά, οδεύοντας επάνω στην κύρια βουνίσια ράχη του νησιού.

Αφού διάνυσα με τη μοτοσυκλέτα μου μίαν απόσταση δύο χιλιομέτρων, άφησα τον κύριο χωματόδρομο και έκαμψα βόρεια με στόχο την αχανή κι εκτεταμένη ακτή στο **Αλωνίτσι**. Περνώντας από δάση βελανιδιάς και ρεματιές με ιδιαίτερη βλάστηση και δροσιά, κατέληξα στην παραλία Αλωνίτσι, που βλέπει τη Λήμνο απέναντί της, καθώς και το βορρά.

Εκείνο που την κάνει ιδιαίτερα ελκυστική είναι η λεπτόκοκκη άμμος, μα κυρίως ο ηφαιστειόπληκτος βράχος που υψώνεται προς τα δυτικά και είναι αμάλγαμα τόφων ηφαιστειακών και σπηλαιϊκών οπών. Ένα περίεργο, πανέμορφο και ιδιαίτερο είδος ηφαιστειακής πέτρας, που άλλωστε είναι σπαρμένο σε όλο το νησί.

Το πιο περίεργο όμως είναι ότι ο Αη-Στράτης έχει ένα πρωτόγονο μεν, αλλά πυκνό και δαιδαλώδες δίκτυο οδικών τεμαχισμών που καθιστά προσιτές και προσβάσιμες όλες τις παραλίες του νησιού. Μα θα μου πείτε έχει παραλίες ο Αη-Στράτης; Κι όμως! Οι παραλίες κι οι

αμμώδεις αχτές του νησιού είναι από τις ωραιότερες στην Ελλάδα!

Στις οχτώ μέρες που έμεινα στον Αη-Στράτη κι από μια παραλία, με περιπετειώδη τρόπο, ανακάλυπτα κάθε φορά...

Μετρήστε εκδοχές: **Αγιαντώνης, Αη - Δημήτρης, Τρυγάρι, Λοιδαριό, Φτελιό, Γουρνιά** και **Φράγκου**, όλες με τη σειρά και από τη δυτική μεριά του νησιού. Αν προσθέσουμε και το **Αλωνίτσι** (παραφθορά της Αλοννήσου) που είναι η μόνη βορεινή παραλία στο νησί, καθώς και τη «**Σαχάρα**», πλάι από τη Χώρα, τότε θα καταλήξουμε στο ότι ο Αη-Στράτης αριθμεί εννιά φανταστικές και παρθένες αμμώδεις αχτές, που μπορεί και να τις ζηλεύει οποιοδήποτε νησί του αρχιπέλαγους...

Όμως γιατί να τις ζηλεύει, αφού κανείς σχεδόν δεν τις ξέρει και κανένας δεν μπήκε ποτέ στον κόπο να τις διαφημίσει ή να τις αποκαλύψει;

Θυμάμαι με πόνο, τις τόσες αναφορές και τα αφιερώματα στον Αη-Στράτη, από πλήθος εντύπων και περιοδικού τύπου, που περιήλθαν σε γνώση μου, για τα οποία στον έρμο Αη-Στράτη δεν υπάρχει τίποτ' άλλο εκτός από

ε.2

ε.3

ε.1 Ξερή γη και αραιά δέντρα βαλανιδιάς, συναρπαστική αντίθεση με τον υπέροχο ουρανό. ε.2 Η παραλία Φτελιό, στο κέντρο περίπου της δυτικής ακτογραμμής ε.3 παραλία του Αγ. Αντωνίου στην δυτική ακτή του νησιού.

Η εκπληκτική παραλία Λιδαριό, με εξωτική, απέραντη αμμουδιά.

την ιστορική μνήμη, τον σεισμό και τα δυο-τρία σπιτάκια του λιμανιού... Μήτε ένας χάρτης δεν ασχολήθηκε με το ιδιαίτερο πρόσωπο και τον χλοερό παράδεισο του νησιού. Κι οι παραλίες; Που όσες μέρες έμεινα στο νησί μήτε ένας δεν πάτησε το ποδάρι του σε αυτές, μόνο κάποιοι ντόπιοι -κι αυτοί ξενιτεμένοι- που κατείχαν κάποιο πλεούμενο έπλεαν ως αυτές, οικογενειακά.

Η τελευταία μέρα μου στον Αν-Στράτη είχε πολύ σασπένς. Θέλησα να κάμω ολόκληρη τη διαδρομή της ορεινής ράχης του νησιού, μέχρι το ακρωτήριο **Τρυπητή**.

Καβάλησα τη μοτοσυκλέτα μου και μηδένισα το χιλιόμετρο της. Όταν έφτασα στο τέρμα του νησιού, που υψώνονταν με σημαντικές ορθοπλαγιές πλακώδους ψαμμίτη πάνω από τη θάλασσα, κατέβηκα αρχικά ως τη μικρή παραλία της Τρυπητής κι ύστερα από μια βουτιά στα ράθυμα νερά του Αιγαίου, γυρίζοντας στον κεντρικό άξονα, περπάτησα ως εκεί που γυάλιζε ένα πελώριο μεταλλικό στρογγυλό κι απαστράπτον αντικείμενο, στην άκρη της χερσονήσου.

Τ' αγκάθια, τα παλιούρια και τα σαπρόφυτα

είχαν αποκλείσει την προσέγγιση του μεταλλικού καθρέφτη, ο οποίος από μια συγκεκριμένη θέση αντανακλούσε στον ουρανό ένα στεφάνι πυρός, που εξέπεμπε μια αειφόρος πηγή φωτός από τη γη.

Τί ήταν;

Έφτανα στο περίφημο και τραγικό μνημείο του **Σιαλμά**, αυτού του νεομάρτυρα της μαχητικής μας αεροπορίας που «έπεσε» όταν αναγκάστηκε να προβεί σε αυτή την αναχαίτιση, που ακούμε κάθε μέρα επί μήνες και χρόνια από τα ΜΜΕ, των τουρκικών πολεμικών, καθώς τα τελευταία θεωρούν το Αιγαίο και τα νησιά μας χώρο μαγκιάς και εξάσκησης των πολεμικών τους τριβών.

Ο Σιαλμάς, εντεταλμένος να «σπκωθεί» μόνος και να αναχαιτίσει μια μοίρα τουρκικών αεριωθούμενων μπήκε σφήνα στα τουρκικά μαχητικά, που τον έβαλαν σημάδι και του κατέρριψαν το σκάφος. Η μοιραία πτώση του Σιαλμά τόφερε η τύχη να γίνει στο απώτατο σημείο της Τρυπητής του Αν-Στράτη...

Στο ίδιο σημείο οι φίλοι του και συμμαχητές

Εσωτερικό του Σπηλαίου του Αη-Στράτη, στα ανατολικά του νησιού.
Απέναντι: Η θεαματική ακτή «Νεράκι», στο ανατολικό άκρο του νησιού.

Χρυσή άμμος στο Αλωνίτσι

πιλότοι της ελληνικής αεροπορίας, με δικά τους έξοδα και με όλες τις λαμαρίνες του αεροσκάφους που συνετρίβη στην Τρυπητή, έφτιαξαν ένα ολοστρόγγυλο μεταλλικό μνημείο, που μοιάζει με ασπίδα και ανταυγάζει στον ουρανό και που στη σκέπη του κόλλησαν με κεφαλαία -πάλι με λαμαρίνες του ίδιου αεροσκάφους- τις λιτές λέξεις του Λεωνίδα ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ!

Το μνημείο του Σιαλμά (13,5 χιλιόμετρα από τη Χώρα του Αη-Στράτη) είναι ίσως το πιο απρόσιτο κι απρόσβατο πολεμικό κενotάφιο της Χώρας.

Μόνο δάκρια μπορεί να προκαλέσουν οι στιγμές εκείνες, οι ειδυλλιακές, καθώς αντικρίζεις απότομα κι αιφνιδιαστικά, σχεδόν στο Πουθενά της Ελλάδας, αυτό το σιωπηλό και τραγικό πρόσωπο του ακύρου πολέμου με το γείτονα...

Η «πτώση» του ήλιου, γαλάζια κι ολοπόρφυρη, παράσερνε και τη συγκίνησή μου, όπως κι η «πτώση» του Σιαλμά από τους γαλάζιους αιθέρες ήταν κατακόκκινη από το αίμα του αθώου έλληνα πιλότου...

Κάτω και απέναντι: Το τραγικό μνημείο του πιλότου Σιαλμά, αυτού του νεομάρτυρα της πολεμικής μας αεροπορίας, που έπεσε στα νερά του Αιγαίου, προσπαθώντας να «φυλάξει Θερμοπύλες».

Το μοναδικό κατάλυμα που μέχρι το 2009 διέθετε το νησί.

